

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Принцип соціальної відповідальності бізнесу є базовим положенням підприємницької етики. У міжнародному бізнес-середовищі існує думка, що принципи соціальної відповідальності є однією зі складових успішної стратегії, що зміцнює імідж і репутацію компанії, приваблює клієнтів та утримує найкращих працівників. Проте основною проблемою є не небажання працювати в даному напрямку, а підміна терміну “соціальна відповідальність” поняттям “благодійність”. Насправді ж, соціальна відповідальність (Social Responsibility) є відкритою і прозорою діловою практикою, що базується на етичних цінностях, повазі до своїх працівників, акціонерів, користувачів й опіці над навколишнім середовищем.

Проблематика етики й соціальної відповідальності бізнесу привертає увагу багатьох представників економічної науки. Першою ґрунтовною науковою працею, присвяченою цій проблемі, вважають “Соціальну відповідальність бізнесу” Х.Р. Боуена. У 1950-х роках вчений виклав власне бачення застосування концепції соціальної відповідальності в бізнесі, проаналізував соціально-економічні вигоди, що можуть виникнути завдяки визнанню важливості соціальних цілей при прийнятті фірмами ділових рішень. В подальшому проблему соціальної відповідальності у своїх працях висвітлювали такі відомі вчені-економісти, як М.Фрідман, К.Девіс, П.Друкер, А.Керролл, М.Портер, Н.Джекобі, Л.Престон та ін. Однак зростаюча роль соціальної відповідальності потребує подальших досліджень та наукової дискусії.

Метою даного дослідження є обґрунтування сутності соціальної відповідальності бізнесу та напрямків її розвитку на сучасному етапі.

Визначення терміну “Соціальна відповідальність” ще не є чітко сформульованим. Так Всесвітня Бізнесова рада зі сталого розвитку визначає соціальну відповідальність як “зобов’язання бізнесу сприяти сталому економічному розвитку, працюючи з найманими працівниками та суспільством взагалі з метою покращення якості життя”. Але, на нашу думку, визначення соціальної відповідальності бізнесу в Україні має бути таким: морально-етична відповідальність бізнесових структур за рівень надання послуг, рівнем якості виробленої продукції, а також створення гармонійного середовища відносини між працівниками, партнерами, споживачами та суспільством в цілому у вирішенні соціальних проблем.

Досвід цивілізаційного розвитку другої половини ХХ–початку ХХІ ст. засвідчує значну соціалізацію традиційної ринкової економіки, зокрема посилення соціальної спрямованості державної політики країн світу. Дана соціалізація відбувається в межах різних моделей змішаної економіки – скандинавської, шведської, німецької тощо. У німецькій моделі, відомій як „соціальне ринкове господарство”, переважають ринкові інструменти регулювання, на протипагу яким створена досить потужна система соціального захисту населення. Скандинавську модель часто називають „економікою узгоджень”, її особливістю є розробка економічної політики уряду на основі узгодження вимог сильних профспілок і союзів підприємців. Шведська модель характеризується значним ступенем перерозподілу національного продукту через державний бюджет, що забезпечує безкоштовні освіту, дошкільне виховання, медичне обслуговування тощо.

Існує два підходи розуміння соціальної відповідальності бізнесу:

Перший. Бізнес вважається соціально-відповідальним, якщо він, не порушуючи законів і норм державного регулювання, збільшує прибуток, тобто досягає запланованих економічних цілей.

Другий. Підприємець в доповнення до економічної відповідальності повинен враховувати людські та соціальні аспекти впливу свого бізнесу на працівників, партнерів, споживачів, а також, вносити позитивний внесок у рішення суспільних проблем суспільства в цілому. Тобто, суспільство чекає від росту підприємництва не тільки високих економічних результатів, а й суттєвих досягнень з точки зору соціальних цілей.

Проблема втілення етичних засад у господарську діяльність – одна із найскладніших в соціально-економічній теорії. Сучасна теорія [підприємницької діяльності](#) передбачає не лише ефективну організацію праці, але й соціально відповідальні дії. Носіями і виразниками ділової етики є фахівці “продуктивного типу”, діяльність яких тісно пов’язана з етично орієнтованим способом життя.

Підприємництво повинне бути націлене на досягнення прибутку за умов дотримання правил гри у відкритій конкурентній боротьбі без обману і шахрайства, а також активно діяти у таких сферах як охорона здоров’я навколишнього середовища, суспільна безпека, громадські права, захист прав споживачів тощо. Це означає, що бізнес повинен бути соціально відповідальним.

Суб’єкту бізнесу варто діяти як добропорядному „корпоративному громадянину” та, водночас, як моральній особистості, що не примушується до етично-орієнтованого способу життя виключно вимогами закону або ж міркуваннями здорового глузду. В Україні, на жаль, втілення в практику ведення бізнесу вимог соціально-моральної відповідальності відбувається надто повільно.

Про це засвідчують численні факти порушення з боку роботодавців міжнародних прав людини та трудових стандартів; недотримання законодавчо встановлених соціально-трудова прав і гарантій працівників; низький рівень заробітної плати; тривала заборгованість із виплати заробітної плати; невиправдана економія на інвестиціях в охорону праці та здоров’я працівників, а також у професійний розвиток. Передовсім дослідники проблеми зазначають чинник недосконалості законодавства, пов’язаного з соціальною відповідальністю бізнесу. Одним з найвпливовіших чинників вважають податковий. Надмірна кількість податків, високі податкові ставки, непередбачуваність податкової політики

часто змушує компанії переміщуватися у тінь або приховувати частину реальних прибутків, витрачаючи їх на діяльність із соціальної відповідальності бізнесу.

Життя показує, що економіка повинна ґрунтуватися на економічній етиці — етиці трудових взаємовідносин; нормах організаційної поведінки, обов'язковій для всіх працюючих; зобов'язаннях партнерів, скріплених не лише договором, а й чесним словом підприємця, обґрунтованих високих заробітках найманих працівників.

Економічна етика — розділ науки, що визначає методи і форми досягнення етично виправданих економічних цілей, які ведуть до росту продуктивності праці й на цій підставі сприяють підвищенню добробуту населення.

Таким чином, до основних перешкод на шляху розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні можна віднести такі: недосконалість і недотримання законодавства у сфері СВБ; відсутність інституційної підтримки соціально відповідальної діяльності та ефективних механізмів її стимулювання; складне податкове і регуляторне середовище; значна тінізація економіки; тощо. Провідну роль у реалізації даних заходів і подоланні перешкод на шляху розвитку соціальної відповідальності бізнесу повинна відігравати держава. Першочерговими є такі заходи: проведення податкової реформи з метою зниження податкового пресу, що призведе до виходу підприємств із „тіні”, появи додаткових коштів, які можуть бути використані на корпоративні соціальні програми; надання значних податкових та інших пільг підприємствам, що займаються благодійною і спонсорською діяльністю. Загальноосвітні тенденції підводять до того, що інституційний, промисловий та економічний поступ значно більше залежить від культурної складової, соціальної відповідальності і економічної етики ніж від суто технічних нововведень.